

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרפב

ערב שבת-קודש
פרשת שופטים
ג' באלול ה'תשס"ז

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

כברוב המענות, לא ברור כאן מהי השאלה, ואדרבה: אם מדובר ביציאה זמנית – הרי ידוע שהרבי הסכים לכך פעמים רבות (וכמו לנסיעה אליו ולביקור ב'אוהל'), כאשר הורה לקשר זאת לצורך מצווה, ובפרט להוספה בלימוד התורה. וכנראה גם כאן הכוונה ליציאה קבועה.

ג. ב'היכל מנחם' ח"א עמ' קמו, במכתב המזכירות¹⁴: "מילאתי בקשתו ומסרתי את שאלתו לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שהואיל להורות לו, אשר ראשית כל ישאל רב אם מותר לו לנסוע מארצנו הקדושה ת"ו לתכלית ששואל אודותה, ובאם הרב יתיר לו זה – יכתוב להרב יעקב שי' גורקאוויברר אצלו את כל התנאים וכו'. ואין צורך להוצאות יתירה [=יתירות] לנסיעה למקום שאפשר לברר על-ידי מכתב".
כנ"ל, גם כאן (אף שיש לשער שהכוונה ליציאה לאורך זמן) אין לפנינו את פרטי השאלה, ובוודאי שאי-אפשר ללמוד מזה על הכלל כולו.

ד. אמנם העירני הרה"ח ר' אסף-חנוך שי' פרומר, שהדברים מפורשים במקומות רבים בשיחות הרבי, וחלק מהן יובא להלן:

בשיחת י"ג אלול תשמ"ב סכ"ז (בלתי מוגה)¹⁵:
"ישנם השואלים בקשר לנסיעה לכאן לקראת חודש תשרי, ולפלא השאלה ברב - שהרי כל השאלות בעניין זה נפתרו כבר כאשר דובר בעניין זה בשנים הקודמות. אבל אעפ"כ... אחזור פעם נוספת על נקודת הדברים: "אלו הדרים בארץ הקודש - זקוקים (לכל לראש) להיתר מרב באה"ק שמוותר להם לצאת מאה"ק למשך זמן מסוים. ומובן, שהיות ש'אדם קרוב אצל עצמו', אינו יכול לסמוך על עצמו, ולכן מוכרח לשאול זאת אצל רב מורה-הוראה שהוא המומחה בדברים אלו, והכוונה - לרב שדרר גם הוא באה"ק, ויודע את מצב הדברים שם וכו'".

בשיחת א' דראש-חודש אלול ה'תשמ"ז סכ"א (בלתי מוגה)¹⁶, לגבי התנאים לנסיעה לרבי לחדש תשרי:
"ותנאי נוסף לתושבי ארץ-הקודש - שלכל לראש צריכים לקבל היתר מרב מורה-הוראה¹⁷, שדר בארץ-הקודש, ויודע ומרגיש את היוקר דארץ-הקודש, האם מותר להם לצאת מארץ-הקודש.
"וכאמור, מענה זה ניתן לפני כמה וכמה שנים, ובמילא, אין צורך לחזור ולשאול כו'..."

¹⁴ בחתימת יו"ר המזכירות, הרב חמ"א חודקוב ז"ל, מיום כ"ב אדר תשל"א.

¹⁵ 'תורת מנחם - התועדויות' תשמ"ב ח"ד עמ' 2172.

¹⁶ 'תורת מנחם - התועדויות' תשמ"ז ח"ד עמ' 309.

¹⁷ ובשיחת פ' חוקת-בלק, חג הגאולה י"ב תמוז תשמ"ט בסופה (בלתי מוגה, 'התועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 17): "ויש להוסיף ולהעיר, אשר היציאה מארץ-הקודש לחוץ-לארץ דורשת היתר מיוחד כו'".

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישע' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ג' באלול ה'תשס"ז – י' באלול ה'תשס"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ג' באלול	נוסח ברכות התפלה וסידורו. (א) ברוך אתה... נוסח הוידוץ. עושה שלום וכו'.	ה' מתנות עניים פרק י.	ספר משנה תורה סוף ספר אהבה: סדר תפלות כל השנה: נוסח ברכות התפלה וסידורו. (א) ברוך אתה... נוסח הוידוץ... עושה שלום וכו'.
ש"ק	ד' באלול	נוסח ברכת המזון: ברוך אתה... אשיש בניי... נחלתי עדותיך וגו'. ספר זמנים והוא ספר שלישי... הלכות שבת... בפרקים אלו: פרק א-ב.	ה' תרומות... בפרקים אלו: פרק א.	שם: נוסח ברכת המזון: ברוך אתה... אשיש בניי... מ"ע קנד.
א'	ה' באלול	פרק ג-ה.	פרק ב.	מ"ע קנד.
ב'	ו' באלול	פרק ו-ח.	פרק ג.	מל"ת שכ.
ג'	ז' באלול	פרק ט-יא.	פרק ד.	מל"ת שכ.
ד'	ח' באלול	פרק יב-יד.	פרק ה.	מל"ת שכב.
ה'	ט' באלול	פרק טו-יז.	פרק ו.	מל"ת שכב.
ו'	י' באלול	פרק יח-כ.	פרק ז.	מל"ת שכא.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	צוות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ג' באלול	3:52	4:48	5:11	6:10	9:23	12:45	1:18	7:24.0	7:50
ש"ק, ד' באלול	3:53	4:48	5:12	6:11	9:23	12:45	1:18	7:22.9	7:49
א', ה' באלול	3:54	4:49	5:13	6:11	9:24	12:44	1:18	7:21.8	7:48
ב', ו' באלול	3:55	4:50	5:14	6:12	9:24	12:44	1:17	7:20.7	7:47
ג', ז' באלול	3:56	4:51	5:15	6:13	9:24	12:44	1:17	7:19.6	7:46
ד', ח' באלול	3:57	4:52	5:15	6:13	9:24	12:44	1:17	7:18.5	7:44
ה', ט' באלול	3:58	4:53	5:16	6:14	9:24	12:43	1:16	7:17.4	7:43
ו', י' באלול	4:00	4:54	5:17	6:15	9:25	12:43	1:16	7:16.2	7:42

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה בכמו ארבע מינוטין (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
שופטים	6:46	7:59	7:01	8:01	6:53	8:02	7:03	8:00
כי-תצא	6:38	7:50	6:53	7:52	6:45	7:53	6:55	7:52

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מזכיר: מנחם לייבוטש-שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

ותו לא' - ועוד ועיקר: כמה וכמה אין נזהרין בזה - ולכן לא רציתי להביאו.

ועל המילים "במקרה של כנות" כתב הרבי:

עיינ תענית (כהא), חזייה לברתיה כו' [=רבי חנינא בן דוסא ראה את בתו עצבה כיוון שטעתה והדליקה נר שבת בחומץ, ואמר לה "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק". הרי שהבת הדליקה נר לשבת].

הר"ר מנחם שי' יוניק (בן המשב"ק הרב דובער יוניק ע"ה) סיפר, שפעם אחת הכין להדלקה את נרות-השבת בבית הרבי, וגם הבהב אותן - כפי שראה בבית הוריו. כשראתה זאת הרבנית ע"ה, החליפה את הנרות באחרים!¹⁰

פסק-דין של רב ליציאה מארץ-הקודש

שגור בפי אנ"ש, שהרבי הורה שלא לצאת מאה"ק לחו"ל אלא בהיתר של רב. חיפשתי במפתחות ה'אגרות-קודש', ה'לקוטי-שיחות', ספרי-השיחות תשמ"ח-תשנ"ב ועוד, בערך 'ארץ ישראל', ומצאתי את הבא להלן:

א. ב'שערי ארץ ישראל' ר"ס עט"א: "...כותב אשר יש לו משרה קבועה באה"ק ת"ו, ועכשיו הציגו לפניו לקבל משרת שוחט במעלבורן... הנה לכל לראש, צריך להיות פסק דין של רב מורה הוראה בהשאלה דיציאה מאה"ק ת"ו לחו"ל, כיוון שההצעה האמורה היא למשרה קבועה וכו'". - הרי הרבי דורש כאן פסק-דין רק לצורך יציאה לחו"ל באופן קבוע.¹²

ב. בשערי הלכה ומנהג ח"ד, חו"מ ריש עמ' רכ"ג: "ידועה דעתי בכלל - ע"פ הרמב"ם, שאין כדאית יציאה מאה"ק. באם לדעתם יש טעמים מיוחדים בנדון-דין - ישאלו רב מורה הוראה".

(7) דחינו שאין זה עניין של חיוב, אלא של הנהגה טובה בלבד.

(8) ברשימות הרבי מ"שנת תשנ"ג [=ה'תש"ג] - זמנים שונים" (רשימות' חוברת קנו עמ' 9. 'רשימות היומן' עמ' תכז) איתא: "לא נהגינו להבהב נר של שבת קודם ההדלקה" וצינו שם: "אף שבשו"ע אדה"י (או"ח סי' רסד סי"ד) איתא ש"מנהג יפה הוא" ("כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה"). אבל זה רק ביחס להבהוב (שכבר כתב בקצות השלחן סי' עד בבדי השלחן סי"ק ה' ולא ראיתי מי שנהג כן בזמננו", אולי מפני שהנרות שבימינו אינם צריכים הבהוב), ולא בקשר לתיקון הנרות שבכתבי האריז"ל, והפתיחות שהוסיף עליהן אדמו"ר הזקן בסי' רסג הנ"ל (בהגהות חכמת שלמה למהרש"ל (שבת קיטא), פירש, שרב הונא הדליק נר כמסופר שם - כדי לסייע לאשתו להדליק נר של מצוה, הובא בתוספת שבת סי' רסג סי"ק ז', ופירש שהכוונה להבהוב, ובס' משנת יעקב שם מבאר שרק ע"י ההבהוב נקרא נר של מצוה. הנהגה זו הובאה גם בקיצור שו"ע (עה"ז), אבל לא בשו"ע אדה"י). ועל התיקון אומר הרבי שרבים אינם נזהרין בזה.

(9) אולי - כשהרבי עסק במבצע' שהוא חיזוק והפצת עצם המצווה, לא רצה להוסיף דברים שאינם מוסכמים וכו"ב.

(10) הרב לוי יצחק רסקין, דומ"צ קהילת חב"ד בלונדון, ששמע ממנו. וכנראה זה רק מפני ההבהוב. ומשמע מזה, שגם הרבי לא הקפיד לתקן את הנרות בעצמו.

(11) סימן שנושאו הוא: היציאה מארץ ישראל) מכתב מיום כ' אדר' תשכ"ז - מקורו צויין שם מאג"ק כ"ד כד עמ' ש. חבל שמערכת היכל מנחם, המו"ל של ספר זה ושל 'שערי הלכה ומנהג' דלהלן, לא הדפיסה את שני המענות בשני הספרים.

(12) וראה גם ב'תורת מנחם - התועודיות' (טז) תשס"ז ח"ב עמ' 357 הערה 253, בקשר לשלוחי הרבי לאה"ק לאחרי המאורע ד'יד החמישה' בכפר-חב"ד, שאמר הרבי: "מסתמא ימצאו הרבנים היתר עבורם לנסוע בחזרה, אף שיהיו למעלה מחודש בארץ-ישראל" ולהלן (יו) תשס"ז ח"ג עמ' 28 אמר שיהיו בא"י "פחות משלושים יום, כדי שלא יתעוררו אלוות בנוגע ליציאה מא"י", ושם בהערות צויין לאג"ק ח"ח ריש עמ' תד שהרבי מעורר שאלה זאת למי שרצה לנסוע לא"י למשך כמה חודשים (ראה גם את המובא בשם הרבי בס' 'ממלכת התורה' ס"ע 316).

(13) מענה מיום כ"ב מנ"א תשל"ו - מקורו צויין שם מ'תשובות וביאורים בשו"ע' (בלבד, שם נדפס לראשונה), שהוא מהדורה קודמת של 'שערי הלכה ומנהג'.

הבהוב הנרות / פסק של רב ליציאה מאה"ק לחו"ל

הבהוב הנרות

בעניין הכנת הנרות להדלקה על-ידי הבעל, הגה מכתב שנשלח אל הרבי בתקופה שבה החל מבצע נש"ק¹, ומענה הרבי עליו². זה המכתב:

"הריני מרשה לעצמי בזה להביא לתשומת לבו של מעלת כת"ר את דברי התוספות רע"א על משניות שבת פ"ב משנה ו:

"על שלוש עברות נשים... בשעת לידתן. על שאינן זהירות בחלה, ובנידה, ובהדלקת הנר. הא דלא תני סתם "ובנר" כמו דתני "בחלה" ולא תני "ובהפרשת חלה", התנא רצה לרמוז למה דאיתא בתיקוני-זוהר³, שבעל-הבית יתקן הנרות ואשתו תדליק, משום הכי תני "ובהדלקת הנר" לומר דתיקון לאו עלה רמי⁴ (ש"ל)".

"במקרה של בנות, לפי זה, מכיוון שהן פנויות, האב צריך כנראה לתקן את הנרות, וחייבו הוא לא רק משום חינוך, אלא כחלק מעצם המצוה של הדלקת נרות. גם יצא מדברי התיקוני זוהר, דגם האיש הנשוי מחוייב בחלק ממצות הדלקת נרות, והוא: לתקן אותם.

"בקשר לתעמולה הק' של מעלת כת"ר בנוגע להדלקת נרות, אולי כדאי להתחשב בזה, ואם כבוד מעלת תורתו כן הביא הדבר באחת משיחותיו ואני לא ראיתי - יסלח לי מאוד".

מענה:

על המילים "שבעל הבית יתקן" כתב הרבי:

הובא בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן סימן רסג סעיף ה (מהמגן-אברהם שם⁶) בלשון "טוב שהוא יתעסק כו"

כדי להיות "שופט" כראוי, יש ללמוד פנימיות התורה

לנסוע ללייפציג, לעצור בכל תחנה, לקנות את הסחורה - והכול במחשבה... • ה"שופט" וה"שוטר" בעבודת ה' • באלול נרמז לימוד הנגלה יחד עם הפנימיות שבתורה, וזהו הקשר לייסוד תומכי תמימים בחודש זה • על-ידי התשובה בכוח פנימיות התורה, גם ה"חוחים" מוסיפים יופי ב"שושנה" • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

"מקובל", ואף-על-פי-כן, לא מתארכת תפלתו זמן רב כל כך? והשיב לו המגיד על-פי משל:

אצל חבריו של המגיד היה הסדר, שבמשך כל השנה היה יושב ולומד תורה, ורק פעם בשנה היה נוסע אל ה"יריד" בעיר לייפציג, לקנות סחורה עבור החנות שהיתה זוגתו מנהלת במשך כל השנה, לצורך פרנסתם.

וישאל אותו המגיד: כמה זמן נמשכת הנסיעה ל"יריד"? והשיב, שהנסיעה נמשכת כמה שבועות, והפסיד באנחה על הביטול-תורה הכרוך בכך, שכן, אף שגם בהיותו בדרך לומד הוא בעל-פה, ובכאוב לאכסניא לומד הוא בספרים שלוקח עמו, אבל אף-על-פי-כן, מצד בלבול הדרך כו' אינו יכול להתרכז בלימודו כדבעי כמו בהיותו בביתו.

ויאמר לו המגיד: למה לך לבזבז זמן רב כל כך - הנך יכול להישאר בבית ולהתבונן ולצייר במחשבה כיצד הנך נמצא בתחנה פלונית ופלונית, על ה"יריד" וכו', וכך לא יתארך הדבר זמן רב? - והשיב: אבל הנני צריך את הסחורה...

ועל-פי זה הסביר לו המגיד, שכדי "להשיג את הסחורה", לא די ב"כוונות" בלבד, היינו, שהוא עצמו יהיה נמצא היכן שהיה נמצא עד עתה, ורק יכווין אודות מדריגות נעלות, אלא הוא אכן צריך להיות

א. לאחרי פרשת ראה באים לפרשת שופטים. והעניין בזה - שלאחרי כל העילויים שבעניין הראיה, כולל גם בחינה הנעלית שבראיה. . אין זה מספיק עדיין, אלא יש צורך לעבור לפרשת שופטים, כדי להמשיך את העניינים בפועל ממש.

ועל דרך המבואר¹ בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק? "יעש כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" - לכאורה: מהי המעלה והשבח שבזה ביחס לאהרן? - אלא החידוש בזה הוא, שאהרן לא שינה ועשה את כל העניינים בדיוק בפועל ממש, למרות שבשעת העבודה כיוון את כל הכוונות, ולא רק שכיוון את הכוונות ("סתם מכווין געווען"), אלא שאכן הגיע והיה נמצא (ער האָט טאַקע געהאַלטן דערביי און געווען) באותם מדריגות שכיוון אותם.

- להרב המגיד² היה חבר עוד מקודם שנתקרב אל הבעל שם טוב, וכאשר נפגשו לאחר זמן, הבחין החבר שהמגיד מאריך בתפלתו, ושאל אותו לפרש הדבר, שהרי גם הוא מכווין את כל כוונות התפלה (בהיותו

(1) ראה תו"מ ח"ח ע' 83. וש"נ.

(2) בהעלותך ח, ג.

(3) ראה סה"ש תרי"ז ע' 132 ובהערה 2 שם. מגיד דבריו ליעקב בהוספות סס"ב (ב). וש"נ.

שם, ובשביל זה יש צורך בריבוי זמן, ודווקא באופן כזה משיגים את הסחורה. -
וכן הוא בעניין פרשת ראה ופרשת שופטים: לאחר כל העילויים שבעניין הראיה, אומרים ליהודי, שלא ישכח אודות הפועל ממש - לקחת את ה"סחורה", להביאה לעולם הזה, ולהמשיכה בחיי היום-יום.

ב. אודות עניין "שופטים ושוטרים תתן לך בכל

הגזית - כי, בכדי לכוון ההלכה לאמיתתה יש צורך בנתינת-כוח, ועניין זה נעשה על-ידי ישיבתם בבית המקדש - "ומקדשי תיראו"¹⁰, שזהו עניין יראת שמים, שעל-ידי זה זכו לפסוק הלכה לאמיתותה. וכן הוא ב"שופט" שככל אחד מ"שופט" - שה"משפט" צריך להיות קשור עם בית המקדש שבנפשו פנימה, דהיינו, מתוך יראת שמים. ובפרטיות יותר - שלא מספיק לימוד גליא דתורה, אלא צריך להיות גם לימוד פנימיות התורה, נשמתא

הנך יכול להישאר בבית ולצייר במחשבה כיצד הנך

נמצא בתחנה פלונית ופלונית, על ה"יריד" וכו'?

- והשיב: אבל הנני צריך את הסחורה...

דאורייתא¹¹.

ג. וזהו גם ענינה של ישיבת תומכי-תמימים שנתיסדה בחודש אלול - שבה קבעו שיהיה לימוד תורה תמימה, גליא שבתורה יחד עם פנימיות התורה¹².

ועניין זה קשור גם עם חודש אלול - שהרי "אלול" ראשי-תיבות אני לדודי ודודי לי¹³, וסיומא דקרא¹⁴ "הרועה בשושנים", שיש בזה ב' פירושים¹⁵: (א) "ששונים בתורה"¹⁶ - גליא דתורה, (ב) "מה שושנה אית לה תליסר עלין כו"¹⁷, י"ג מדות הרחמים - פנימיות התורה.

(10) קדושים יט, ל.

(11) זח"ג קנב, א.

(12) ראה שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט (בהוספות לסה"מ תרנ"ט). ועוד.

(13) אבודרהם סדר תפלת ר"ה (בשם הדרשנים). ב"ח או"ח סתקפ"א (ר"ה והעבירו).

(14) שה"ש ו, ג.

(15) ראה לקי"ת פרשתנו לג, א ואילך. ובכ"מ.

(16) שבת ל, ב. וש"ג. זח"ב כ, ב. ועוד.

(17) הקדמת זוהר בתחלתה.

בהערה 31, צ"ל: "פתחי תשובה סי' שעו ס"ק ג", ולא כנדרפס "שעד".

בסוף הערה 32: "ואמר, שאדרכה נוח לו" - הכוונה שהאב (=זקנו של הילד שנפטר) אמר, שנוח לו שבנו (=אבי הילד) יאמר קדיש.

בסוף הבירור, לעניין נתינת רשות של ההורים: במענה מהרב² - יש לעיין ולברר האם הוראה זו ["משנה אחרונה?"] שלא יאמר אדם קדיש על קרוב בחיי הוריו אפילו אם נתנו לו רשות, שנאמרה לגבי אמירת קדיש על שאר קרובים, האם היא נכונה גם אודות אב הרוצה לומר קדיש על בנו, אשר "מעלה באב על שאר קרובים" כדברי הרבי שהובאו לעיל (ואם נאמר שאין ההוראה חלה על מקרה זה, נמצא שההוראה הראשונה של הרב גינזבורג שליט"א שהובאה בתחילת הבירור, שהאב יאמר קדיש (ברשות הוריו) על בנו הקטן שנפטר, תישאר נכונה, ואין האב צריך להפסיק מאמירתו קדיש ולשכור אחר תחתיו).

הרמ"א (או"ח סי' קלב ס"ב) כתב בנוגע לאמירת קדיש יתום בסדר התפילה של כל יום, שאם אין מי שיאמרנו "אפילו מי שיש לו אב ואם יכול לאומרו, אם אין אביו ואימו מקפידין", ודייק מזה המשנה ברורה (שם ס"ק יא) (כיוון שלא כתב הרמ"א ש"מי שיש לו אב ואם לא יאמר קדיש אלא אם נתנו לו רשות" אלא בלשון חיוב "יכול לאומרו אם אין... מקפידין"), ש"רצונו לומר... כשהוא משער שלא יקפידו על זה", והיינו דדי בהשערתו שהם לא יקפידו על אמירתו קדיש, ואין צריך נטילת רשות מהם בפועל. וכן ברור מלשון מענה הרבי להרב שמואל יאלאו המובא בבירור זה "ונראה מסגנון כת"ר שהורי האב אין מקפידין על זה".

גם במה שכתוב בפתחי תשובה (יו"ד שעו ס"ק ד בשם שו"ת אבן שהם), שאם אביו ואימו שניהם בחיים לא יאמר קדיש³, יש לעיין באיזה אופן מדובר: האם הכוונה כשהוריו מוחים בפירוש, או אולי גם בסתם (שאינם מוחים ולא מסכימים). או אולי גם כשהם מסכימים בפירוש, שמא גם אז אסור לו לומר קדיש (וכההוראה הנ"ל של הרבי שהובאה בנטעי גבריאל⁴). וצ"ע אם מדובר שם גם במי שנפטר לו בן ר"ל, אפשר שאז קיל טפי ומותר לפחות כשהוריו מסכימים בפירוש.

הרב יעקב הלוי הורוביץ, ראשון לציון

(2) המענה דן באמירה על קרוב, אף שהובא ב'נטעי גבריאל' בעליף שמדבר על אמירת קדיש בסדר התפילה.

(3) וקאי שם על דברי הרמ"א אודות אמירת קדיש על משהו, ולא סתם בסדר התפילה.

(4) לכאורה כדי שלא יחלוק על הרמ"א באו"ח הנ"ל, מסתבר שבאם משער שלא יקפידו ודאי מותר לו לומר קדיש, ובפרט כשאומר על משהו. ואודות דברי הרבי - אולי המציאות היא שהשתנתה בימינו.

כיסאות בברית מילה / קדיש על-ידי אב

הערות ל'התקשרות' גיליון תרמ"ד

לנושא "שני כיסאות בברית-מילה" (עמ' 31):

הבירור נפתח במילים "מקור המנהג להעמיד שני כיסאות הוא בפרקי דרבי אליעזר". אבל לפי מה שנעתק ממדרש זה ב'התקשרות' שם, הרי זה מקור רק לעצם העניין של "כיסא של אליהו", ואילו המקור להעמדת שני כיסאות הוא מהזוהר ומדברי הגאונים והראשונים המובאים להלן בבירור זה.

להלן (עמ' 14) מביא מאמר רו"ל, שאין למדין הלכה "עד שיאמרו לו הלכה למעשה", כדי להכריע כפי ההוראה שניתנה בשעת ברית-המילה בחודש אייר תשי"א. ולכאורה, גם המענה במכתב היה למעשה, כלשון הרבי שם "כיצד מנהגנו", אלא שבברית-מילה הנ"ל (אם נצא מתוך הנחה שהערת הרבי שעל-פי הזוהר צריך להיות שני כיסאות ממש אכן היתה לפני הברית, ושאכן כך עשו, למרות שאין הדברים מפורשים ממש) היתה זו: א) משנה אחרונה. ב) הוראה למעשה בפועל ממש. ועצ"ע.

בהערה 26, אודות הנחת התינוק על כיסא הסנדק ולא על כיסא אליהו, כתוב "כנ"ל בהערה 13, ולא כנ"ל בהערה 10". ולכאורה, בהערה 13 לא נזכר מאומה מעניין זה, אלא הכוונה על-פי מה שמוכח בהערה 13 מספר דמשק אליעזר, שגם בתחילה יונח התינוק רק על כיסא הברית ולא על הכיסא המיוחד לאליהו, ולא כמסופר בהערה 10 שאביו של רב ניסים גאון הניח אותו בתחילה על כסא אליהו ורק אחר-כך הניחו על כיסא הברית.

לנושא "קדיש על בן" (עמ' 51):

לעניין "מנהג העולם": דברי הרב רו"ח שנזכרו, שהעולם נהגו לומר קדיש על בן, ודברי ה'נטעי גבריאל' שנזכרו, שאין נוהגין כן, מתייחסים לאמירה על בן בכלל ללא חילוק בין תינוק וגדול (ראה גם המובא שם פ"מ הע' י: "שדבר פשוט דאין משנין דבר מגדול לקטן", עיי"ש).

בהערה 30 צויין למכתב שנזכר בהערה 11, וצ"ל: בהערה 37.

הערות המערכת

(1) וכמו שדייק שם באבן יקרה ס"ק נז מלשון הזוהר שצריך להיות "כסא אחר מיוחד בשביל אליהו הנביא".

ד. בנוגע לשושנה נאמר¹⁸ "כשושנה בין החוחים", והיינו, שאף שהחוחים הם קוצים כו', מכל מקום, מוסיפים הם יופי לשושנה.

וזהו גם עניין הקליפות כפי שהיה בתחילת הבריאה - שלא זו בלבד שלא היו מנגדים, אלא אדרבה, שהיו כמו קליפה ששומרת על הפרי¹⁹.

ועל דרך מה שכתוב²⁰ "ברוך תהיה מכל העמים" - ש"מכל העמים" גופא נעשה עניין ה"ברוך"²¹.

ועניין זה קשור עם חודש אלול - כי, סופי-תיבות של "אני לדודי ודודי לי" הם ד' יודי¹³, כנגד הארבעים יום מראש-חודש אלול עד יום הכיפורים, שעניינם הוא עבודת התשובה, שעל-ידיה נעשה "סלחתי כדברך"²², ונעשה עניין הכפרה, כמו שכתוב

(18) שה"ש ב, ב.

(19) ראה לעיל ע' 181. וש"נ.

(20) עקב ז, יד.

(21) ראה אוה"ת עה"פ (ע' תקח ואילך).

(22) שלח יד, כ. וראה פרש"י עקב ט, יח.

כאגרת התשובה²³ בפירוש לשון כפרה, שעניינה הוא "להיות נחת רוח לקונו", שיהיה "מרוצה וחכיב לפניו יתברך", כמו ארבעים יום הראשונים שהיו ברצון²⁴, ובאופן נעלה עוד יותר.

והעניין בזה - שהתשובה פועלת שה"חוחים" עצמם פועלים תוספת עילוי ויופי.

והיינו, שגם הארבעים ימים האמצעיים שהיו שלא ברצון - הנה על-ידי עבודת התשובה מתהפכים הם באופן שהם עצמם גורמים רצון עמוק יותר מהארבעים ימים הראשונים.

ועל-ידי זה נמשכת במילא כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

(התוועדות שבת פרשת ראה, מברכים-החודש אלול, ה'תשי"א. 'תורת מנחם - התוועדויות' התשי"ז חלק ג' (כ), עמ' 231-234)

(23) רפ"ב.

(24) פרש"י עקב שם.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

צדיקי הדורות נכללים במשיח

בני־ישראל עדיין "נבוכים" בגלות

...מספיק מה שלמדו כבר "הלכות (מלכים ומלחמותיהם ו)מלך המשיח" בשיעורי הרמב"ם בשנים שלפני זה . . אשר לימוד זה פועל כבר כל פרטי העניינים שבהלכות מלכים ומלך המשיח, החל מעניין המלכות שבכל אחד ואחד מישראל - שנעשה מלך על עצמו, לאחר ההקדמה של "שופטים ושופטים תתן לך בכל שיעריך", שמזה באים למה שכתוב בהמשך הפרשה "ואמרת אישימה עלי מלך", והקב"ה מאשר ומסכים על זה - "שום תשים עליך מלך", ומדייק "שום תשים", אשר על-פי דרשת חז"ל בכיצא בזה "אפילו מאה פעמים", יש לומר שרומז לכל מלכי־ישראל, כל גדולי וצדיקי־ישראל, שנכללים כולם בנקודה אחת ויחידה של מלך המשיח. על דרך ש"מאה" (כללות כל המספרים) נכלל ב"מאה", נקודה שאין לה תפיסת מקום, בחינת הפנימיות ופנימיות שבפנימיות, חיה ויחידה, עד לבחינה שלמעלה מיחידה. וכאמור כבר עומדים מוכנים (עמדו הכן כולכם) מאז שלמדו בשנה שעברה הלכות אלו "בלשון ברורה ודרך קצרה" בספרו של הרמב"ם, "מורה הנבוכים" - כל בני־ישראל "נבוכים" בגלות, מבלי להבין איך יתכן שלאחר ש"כלו כל הקיצין" נמצאים עדיין בגלות?!... והתירוץ היחידי, הטוב ביותר, הוא - שתיכף ומיד "מראה באצבעו ואומר זה", הנה בא משיח צדקנו!

(תורת מנחם - התוועדות 'התשמ"ט חלק ד, עמ' 256)

שני אופנים בהמשכת המלכות אל העם

בספר המצוות להצמח־צדק מצות מינוי מלך מבואר שעבודת המלך היא "להיות בו ועלידו הנבראים בטלים לה' עלידי שהוא בטל והם בטלים אצלו". ומבואר שם שעניין זה שייך רק "לאותן שאינן תלמידי חכמים שהם בחינת יש מצד עצם מציאותם . . ולכן הם צריכים למלך כדי שיתבטלו ביטול היש . . אבל הנשמות הגבוהות הנקראים תלמידי־חכמים הם בבחינת ביטול מצד עצם שרשן . . הרי אינן צריכין למלך כלל".

...אבל בהכרח לומר שכל בני־ישראל זקוקים להמשכת בחינת היראה שזהו עניין המלוכה - כי משיח צדקנו יהיה מלך, מלך המשיח, והוא ילמד תורה את כל העם כולו, כולל האבות ומשה רבינו. ...והביאור בזה:

מלך המשיח ענינו - בחינת היחידה של כללות נשמות־ישראל. והנה, בחינת היחידה שבנשמות־ישראל היא למעלה מכללות עניין התורה, כמובן מה שכתוב בתנא־דבי־ אליהו "שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר צו את בני־ישראל דבר אל בני־ישראל, אני אומר ישראל קדמו", זאת אומרת, שמעלת בני־ישראל גבוהה יותר ממעלת התורה - שזהו מצד בחינת היחידה שבנשמות־ישראל.

ובנוגע לעניין המלכות - הרי זה בחינת התנשאות עצמית, שזוהי הדרגה הכי נעלית בעניין המלוכה. הנה, ישנה בחינת המלוכה שעליה נאמר "אין מלך בלא עם", היינו, שכדי שיהיה עניין המלוכה, בהכרח שיהיה מציאות של עם כו'; אבל בחינת התנשאות עצמית שבמלכות אינו תלוי במציאות העם, ואדרבה, זהו עניין עצמי שקשור עם עצם מציאותו של המלך שלמעלה מכל מציאות העם.

(תורת מנחם - התוועדות 'תשמ"ב חלק א עמ' 291)

הרוצה בתשובה

לדפוק ולחכות עד שיפתחו

אדמו"ר האמצעי אמר שבעת נעילה אפילו קל שבקלים מתעורר בתשובה. מובן היטב, שמדובר בסוג של יהודי שמחכים לתשובתו, רוצים שידפוק בדלת, וכאשר הוא דופק פותחים לו מיד, שהרי באמת למעלה רוצים שיעשו רק טוב, לכן במי שבטוחים שגם כאשר לא יפתחו לו, בכל־זאת לא ייפרד לכל הפחות - לזה לא מאפשרים כל־כך מהר, וסוף־כל־סוף הוא מתדפק [ונכנס] בעצמו. למעלה הכול הוא ברחמים. ידועה שם היטב הרחמנות שיש על נשמות־ישראל, השרויות בחושך שכזה ובהעלם והסתור. ולא רק שאינו נעשה נפרד חס־שלום, אלא להפך, נעשה מקורב והולך מעלה־מעלה, כי זו מדרגת 'רחוק שנעשה קרוב', שכשנעשה קרוב, קרוב הוא לגמרי בכל הפרטים. כל זה הוא בעבור אלו שמסוגלים גם לריחוק, ויכולים לעמוד מאחורי הדלת עד שפותחים, ויש בהם חוזק אמיתי שלא לזוז ממקומם. עומדים הם, מחכים ומחכים, ועל מה שיהיה עליהם אינם חושבים, העיקר [לאחור] בידיה. לבקש שוב, ושוב לבקש, ועוד פעם, אולי עכשיו אולי הפעם, אך לזוז - לא. לכן כאשר פותחים את השערים בזמן שבו מתקבלות הבקשות - הם הראשונים, כי הם קדמו בכל אופן, והקודמים, קרובים יותר.

זאת השיגו, על־ידי ציפיותם ובקשותיהם, בזמן שעמדו וחיכו, עד שירחמו עליהם כו'.

רצון כללי להשתנות

[. .] הגילוי שמאיר להם הוא מעצם העובדה שעל־ידי התשובה שלהם הם נעשים קרובים וחזקים יותר, [אף] שבעיני עצמם חושבים שעדיין אינם כראוי. שהרי בתשובה יש סייעתא דשמיא, שהתעוררות זו [מלמעלה] פועלת את כל עניין התשובה, אך זה רק רצון כללי הנמשך מלמעלה - הגם שזה העיקר, מכל מקום נשאר הוא בכללות, ועיקר העבודה הוא בדרך פרט. הכלי לקבל את הגילוי (של הרצון הכללי שלמעלה, המרומז בפסוק "כי לא אחפוץ כו' כי אם בשובו מדרכו וחייה") - הוא הרצון הכללי של האדם, היינו, שיהיה לו רצון בכלל לעשות תשובה על העבר, ולרצות מכאן ולהבא להתנהג בדרכי התורה והמצווה בכל הפרטים ופרטי הפרטים ממש.

לאחר מכן צריכה להיות תשובה בפרטות בכל דבר כו', כל אחד כפי שידוע את פרטי ענייניו, ועל כך נאמר "כי אם בשובו מדרכו וחייה" - מדרכו, מאופן התנהגותו עד עתה, משם גופא יש לו לקחת 'דרך' שיהיה לו חיות בקדושה [. .] וכך הוא הפירוש במה שאומר "מדרכו וחייה", באותה מידה שהיה מסור בצד הסטרא־אחרא בתחילה, כך יהיה מסור ונתון אל הקדושה.

(קטעים מספר השיחות 'תורת שלום' מכ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע, עמ' 36-39, תרגום מאידיש)

אלול - תשובה

ד' בבות

את הניגון של הרבי [ניגון ד' בבות של אדמו"ר הזקן] היו הסבים נזהרים מלנגנו רק בזמנים מיוחדים: ראש-השנה, חודש אלול, בעת ברית, בעת חתונה ובר-מצווה שהם זמני שמחה.

(ספר השיחות תרפ"ח עמ' 12)

חסידות רק כתכשיט...

מילא אנו, באמצע שנותינו, מתעוררים מפעם לפעם בתשובה... אך הצעירים - כאשר קמים בשעה תשע, וכל היום שאחר-כך מדברים לשון הרע רכילות שקר ליצנות, והולכים לישון מבלי ללמוד משהו... יש לו טענה שהוא עייף ויגע, זה ביום ראשון. אך שיום שני יהיה אחרת, לא. שני כמו יום ראשון. וכך גם שלישי, שלישי כמו שני, ושני כמו שלישי. וכשמגיע שבת קודש הוא פותח ספר חסידות, וזה אצלו כמו תכשיט - כמו תכשיט יפה שהוא עונד, כך גם החסידות אצלו כמו תכשיט, וייתכן גם שזה 'זום זהב באף חזיר', שחסידות כזו אינה רוצה לסבול אותו, רק מה היא יכולה לעשות...

(ספר השיחות תרפ"ה עמ' 78)

להקדים ולעשות תשובה

תשובה יעשו הכול, כי לא יידח ממנו נדח. הוא יכול להיות סדרן ברכבת [=פראוואדנעק] והוא ינפח את נשמתו על מפתח הקרון מתוך תשובה. הרי עדיף לעשות תשובה מתוך עבודה. כי תשובה תיתכן בשני אופנים, בקו החסד ובקו הגבורה. אם לא בקו החסד, יהיו לו ייסורים קשים רחמנא-ליצלן והוא יעשה תשובה. הלוא טוב יותר לעשות תשובה מתוך האהבה והדבקות מאשר מתוך עוני, דוחק, ייסורים ולחץ. מכיוון שבכל מקרה יעשה תשובה, טוב יותר שזה יהיה מוקדם מתוך עבודה, כי הזמן שעובר הוא 'עבירה'. צריך לעשות תשובה, ולפעול להאיר את העולם.

(ספר השיחות תרפ"ה עמ' 86)

הכנה לכתבת פדיון נפש

פדיון שנעשה ללא תשובה אינו מתקבל ולא קוראים אותו, והוא רק גורם נזק...

(ספר השיחות תרפ"ו עמ' 95)

זמן יקר

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר נסע מווינה, ליוו אותו לרכבת כמה מיהודי אשכנז, "דייטש'שע אידן". כשהתקרב מועד בוא הרכבת, הביט אחד מהם בשעונו ואמר לרבי: "נאָך איין מינוטע" [עוד דקה אחת...]. נענה והפטיר אחריו הרבי: "קען מען נאָך תשובה טאָן" [=עוד אפשר לעשות תשובה].

(תורת מנחם - התוועדות' השי"ת עמ' 79)

קרבה שנת השבע

- הקשר בין שמירת הלכות שביעית כראוי למצב הבריאות
- חסידים ואנ"ש ישתדלו בלימוד והפצת דיני שנת השמיטה
- ראוי לשמור שביעית כראוי ולא לסמוך על היתר מכירה
- מאידך יש לבסס את ההיתר ככל האפשר, בעבור הסומכים
- עליו • בשנת השמיטה יש להוסיף בלימוד התורה, הן בארץ והן בחו"ל • רשימה ראשונה

י"שר חילי[ה] לאורייתא, כי בטח עושה את אשר ביכולתו לעורר גם באופן ישר את הנחיצות באה"ק ת"ו בלימוד זה, ומובן אשר החסידים ואנ"ש שי' יהיו עושים את אשר ביכולתם במקצוע זה.

הרבי גם מציע לו לעמוד בקשר עם גורמים נוספים המתעסקים בנושא ("בטח בא בקישור דברים עם האנשים ומוסדות אחרים המתעסקים בעניין לימוד הלכות שמיטה ועובד עמהם יחד"). גם ל"כבוד ועד הפועל של אגודת חסידי חב"ד באה"ק ת"ו" פונה הרבי בט' אלול (שם עמ' 108) בשורת תפקידים ומהם:

הוראה כללית בקשר עם שנת השבע היא שנת השמיטה, הן בנוגע לסידור השגת הדברים שאין בהם חשש שביעית, הן בהפצת ידיעות דיני שביעית, וכיצא-בזה.

התייחסויות להיתר מכירה

כבר בכ"א שבט תשי"א (אגרות-קודש' כרך ד' עמ' קנד) כותב הרבי חד וחלק לרבו של כפר חב"ד הגאון החסיד ר' שניאור זלמן גרליק (ששאל את הרבי כיצד לנהוג בענייני שמיטה):

מעשה בכני משפחה שסבלו מעניין בריאותי מסוים וכתבו לרבי. הרבי הגיב על כך (לקוטי שיחות' כרך לו עמ' 298):

בטח שגגו באכילת דענייני שמיטה. עם קבלת המענה פנו בשאלה נוספת איך להתחיל לבדוק את הדבר, מכיוון שבדרך-כלל הם קונים רק מצרכים כשרים בהכשרים מהודרים, ואז כתב להם הרבי:

עבודת ה' בשמחה (שפורצת גם גדר דשגיאות מי יבין).
[ראה ביאור הלכתי לקטע הראשון ב'כפר חב"ד' גליון 1243 מוסף אספקלריא עמ' 25].

לימוד והפצת דיני שביעית

"קבלתי מכתבו מז' מנחם] אב], בו מעורר עול] דובר] הנחיצות ללמוד דיני שביעית ולהפיץ לימוד זה בכל מרחבי ארצנו] הקדושה] ת]בנה] ו]תכונן]". כתב הרבי להרה"ג ר' יחזקאל שרגא ליפשיץ-הלברשטם שהתגורר באותם ימים - של שנת תשי"א - ברמלה ועמד בקשר הדוק עם הרבי (אגרות - קודש' כרך ד' עמ' תמוז"ח). וממשיך:

בענין שביעית - כפי הידיעות שנתקבלו כאן הקיבוצים החרדים שבאה"ק ת"ו בדעתם שלא לסמוך על קולות ולשמור שביעית כהלכתה. בשלהי אותה שנה (שם עמ' תמח) כותב הרבי לאישיות חשובה:

ובהזמנות זו הנני לבקש לברר לי, באשר י[ש] א[ומרים] שנדפס משמו מאמר או הודעה בעיתונים באה"ק ת"ו בענין ההיתר עבודה בשמיטה וכו' ובאשר איני יודע כמה מן האמת בהידיעה בזה שנתקבלה לכאן ת[שואת] ח[ו]ן ל[כבוד] ת[ו]ר[ת]ו] באם יתוב לי פרטי הדברים.

הרבי סבור היה שיש להדגיש את שלילת היתר המכירה. התייחסות ישירה של הרבי לנושא היתר המכירה אנו מוצאים באיגרת לגאון החסיד רבי שלמה יוסף זיין (ע"ה), מיום י"א תמוז תשי"ז (אגרות יקודש' כרך טו עמ' רפו). האיגרת עוסקת בין השאר בכמה הערות לספרו של הרב זיין 'לאור ההלכה' והרבי מציין בלשונו:

ע[מוּד] ק"ז. בהערה ודאי ידוע שמכבר הגיב ע[ל] ז[ה] הרב [=קלמן] כהנא ש"י ובדפוס ולפלא קצת שאין מוזכר ע[ל] ד[בר] ז[ה]. והעיקר ע[ל] ד[בר] דברי הנ"ל [=הרב כהנא] בשם [כמה] ו[כמה] להפריך כל עניני המכירה. וכ[בוד] ת[ו]ר[ת]ו] הביאם בדרך מעבר לחוד.

הכוונה היא לדעתו של הרב מקוטנא בעניני היתר המכירה.

שנים רבות לאחר-מכן כותב הרבי למי שכיהן באותם ימים כרב הראשי וראש אבות בית הדין לתל-אביב-יפו והמחוז, הרה"ג ר' שלמה גורן, כשקיבל את ספרו 'תורת המועדים' (ירושלים ת"ו תשכ"ד), ושם בעמ' 624 ואילך יש התייחסות נרחבת לנושא תקפו של היתר המכירה בשמיטה לאחר קום מדינת ישראל.

הרבי, באיגרת מיום ג' תמוז תשל"ב ('אגרות-יקודש' כרך ז' עמ' תלב), כותב לו ומעורר שאלה חדשה על תוקפו של 'היתר המכירה':

..לא מצאתי (ולא בספרים אחרים שראיתי) תירוץ השאלה: מצב הבטחוני של אר[צנו] הק[דושה] ועניני הבטחון (פקו[ח] נ[פש]) עושים [=הופכים את] ענין מכירת הקרקע (ולאינו יהודי - בפרט) - לעוד גרוע יותר מערמה.

ולכאורה - ממשיך הרבי ומציע - כדאי הפקר (לאחרי המכירה - ובממ[ו]ה נפ[ש]ו) וצ[בא] ה[גנה] ל[ישראל] שבמקומות מסויימים הר[ו]ן ה[ום] ע[ול] דורך שומרי ספיחים לעומר.

מהמכתב האמור נמצאנו למדים כי הרבי מציב סימן שאלה גדול על היתר המכירה, במיוחד בתקופתנו ומציע "כדאי הפקר".

לבסס ההיתר עבור הסומכים עליו

אמנם מצאנו דברים מפורשים שהשמיע הרבי באוזני הרה"ג רבי ישראל משה דושינסקי זצ"ל, כשביקר אצלו בשנת תש"ט (על התאריך המדוייק למדנו ממקום אחר). אז, כשנסבה השיחה על ענייני שמיטה, נענה הרבי ואמר (הדברים מופיעים ב'ספר הצאצאים' מפי כתבו של הרה"ג הרה"ח ר' שמואל אלעזר הלפרין שליט"א עמ' 381):

אף-על-פי שהחרדים הרי אינם נוהגים להקל ולהשתמש בהיתר המכירה - ואף בכפר חב"ד לא נהוג היתר המכירה - אולם מאחר שרבים מאחינו בני-ישראל סומכין על ההיתר, היה רצוני מאד שתלמידי חכמים ולומדים ישקיעו עצמם בנושא הלכתי זה ויעשו ככל האפשר שההיתר יהיה יותר מבוסס.

אבל כבר בשנת תשי"ז התייחס הרבי לענייני ההיתר בהרחבה. הרב קלמן כהנא קיבל אז מכתב מהרבי בנושאים אלו (כ"ה תמוז תשי"ז - 'אגרות יקודש' כרך טו עמ' רצז):

בתודה קבלתי מכתבו מכ"א סיון, ואחרי זה נתקבלו גם שני ספריו הלכות שמיטת קרקעות וס[ו]ן קרבה שנת השבע.

ות[שואת] ח[ו]ן על כתבו המפורט ושימת לבו לשלוח לי ה[נ]זכרים [לעיל].

אף שאין הזמן גרמא לעיין בהענינים אודותם כותב ככל הדרוש, ובפרט לתוון למ[ו]ה] ש[כ]ת[ב] בס[פר] לאור ההלכה ו[ש]ם [נ]סמ[ו]ן - הנה לכאורה צ[ר]יך ע[י]ן מ[פני] מה בהנוגע לאילנות לא נזכר גם ענין מכירת הקרקע לזמן [פונ]ב שאין כוונתי אלא שגם ימכרו לזמן [למרות החוששים ללא תחנם וכידוע דעת החולקים עליהם] אבל לא שיתירו

שממנו עושים בגדים, מסמל את הכוחות המקיפים, כוח הרצון וכוח התענוג. את הראשית והמוכחר של שני הסוגים יש להקדיש ל"כהן" שבאדם, הנפש האלוקית.

(לקוטי שיחות ב עמ' 326)

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח,ג)

אמר הבעל שם טוב:

האות ת' היא האות הרחוקה ביותר מן האל"ף, הרומז להקב"ה, אלופו של עולם. האות ת' רבתי של תיבת "תמים" רומזת לכך שיש לקשר ולחבר גם את ענייני העולם "עם ה' אלקיך" - אהבה או יראה בענייני העולם צריכות להביא לאהבת ה' וליראתו.

למה הרבר דומה, לאדם שמגיע אליו שליח המלך, המודיעו שהמלך קורא לו. אם השליח מראה לו פנים שוחקות - אין טעם להשתעשע עמו אלא יש ללכת אל המלך, שהוא מקור האהבה; וכמורכב אם השליח כועס עליו, אין לנסות לפייסו אלא יש ללכת ישר אל המלך לרצותו.

(כתר שם טוב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח,ג)

"תמים תהיה" - תהיה תמים ושלם על-ידי שתתאחד עם כלל-ישראל מתוך אהבת-ישראל. שכן כל ישראל הם כגוף אחד גדול, וכשם שאיברי הגוף כלולים זה מזה (שלכן אפשר לרפא איבר אחד על-ידי רפואת איבר אחר) כמורכב כל הנשמות כלולות זו מזו ומשלימות אחת את השנייה. הרי שאדם ששונא את חברו הוא "בעל מום", שכן חסרה לו השלמות של נשמת חברו, ורק על-ידי אהבת-ישראל לכל ישראל ניתן להגיע לתמימות.

"עם ה' אלקיך" - רק אז תוכל להתחבר עם ה' בעת התפילה, שכן תפילה חשובה כקרבן, ובעל מום אסור להקריב קרבן.

לכן נהוג לומר קודם התפילה "הריני מקבל עלי מצוות-עשה של ואהבת לרעך כמוך".

(אור התורה דברים עמ' תתלט)

תכין לך הדרך (יט,ג)

מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים (רש"י)

המצב של העם היהודי בזמננו מחייב כל יהודי להתייצב ב"פרשת דרכים", שם נמצאים יהודים שאינם יודעים באיזה דרך ללכת, ולהפנותם לדרך התורה, שהיא מקלט רוחני מפני "גואל הדם", השטן המחטיא והמקטרג. כמאמר רז"ל (מכות י') "דברי תורה קולטיין".

(לקוטי שיחות ב עמ' 365)

על-פי שני עדים . . יקום דבר (יט,טו)

"דבר" - רומז לדיבור התפילה.

"שני עדים" - היינו אהבה ויראה.

"על-פי שני עדים יקום דבר" - רק על-ידי אהבה ויראה יש קיום לתפילה.

(אור התורה דברים עמ' תתקצו)

פרשת שופטים

פרשת שופטים

פרשתנו נקראת לעולם בחדש אלול.

מבואר בספרים ש"שעריך" רומז לגוף, שנקרא "עיר קטנה" (נדדים לב), ו"בכל שעריך" רומז לשבע שערי הגוף (ב' עיניים, ב' אוזניים, ב' נחיריים והפה), ובאמצעות "שופטים ושופטים" עושים מהגוף "עיר אלוקינו" (תהילים מזח). והרי זוהי עבודת חרש אלול - "משפט" וחשבון צדק בנוגע לכל העניינים דמחשבה דיבור ומעשה שהיו ב"עיר קטנה" במשך כל השנה כולה. זהו גם הקשר למה שנאמר בתחילת פרשת תצא "ובכתה... ירח ימים", שקאי על חרש אלול, כידוע: ה"משפט" מעורר בכייה של התשובה.

(שיחת ר"ח אלול תשמ"ו. התוועדות תשכ"ו כלק ד, עמ' 348)

שפטים ושופטים תיתן לך בכל שעריך (טז, יח)

"שעריך" - רומז לכוח הבינה שבנפש, כמאמר (ראש השנה לא) "חמישים שערי בינה נבראו בעולם". כשם ששער גשמי משמש הן לכניסה והן ליציאה, כן גם כוח הבינה: כניסה - השגת המוח חודרת אל הלב ומעוררת את המדות. יציאה - התעוררות המידות מביאה לזיכרון הגוף ובירור המידות הטבעיות. "שופטים ושופטים תיתן לך בכל שעריך" - כשם שיש חמישים שערים בקדושה כך יש חמישים שערי טומאה, ולכן יש צורך ב"שופטים ושופטים", כלומר: להכיר כל דבר לאמיתותו ולדעת אם אין בו מעצת היצר ותחבולותיו.

(ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 247)

ראשית דגןך (יח, ד)

עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד משישים, עין בינונית אחד מחמישים (רש"י)

עין יפה אחד מארבעים - אדם ששוקד בתורה שניתנה לארבעים יום וזכה להתקשר לחכמה עילאה. עין רעה אחד משישים - מי שמברר את המידות הרעות של הנפש הבהמית מתקשר לשש המידות העליונות, כפי שכל אחת כלולה מעשר. עין בינונית אחד מחמישים - מי שמתבונן בגדולת ה' מגיע לחמישים שערי בינה.

(אור התורה במדבר עמ' קנה)

ראשית דגןך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תיתן לו (יח, ד)

דגן תירוש ויצהר, שהם מיני אוכל, מסמלים את הכוחות הפנימיים, השכל והמידות; ואילו ראשית הגז,

עוד מלאכות - כיוון שלא בא זה אלא לסניף), כיוון שהמלאכות הנעשות באופן שמתאר [כבוד] ת[ו]ת[ו] וקוקים לסניף ההיתר ולדעת כמה גדולים המכירה לאמן מועלת בזה. ועל [י]ד[י] ו[ה] יצילו גם אלו שלמרות ההוראות יעשו גם ממלאכות שלא התירו, ושבע[נותינו] הר[בים] נמצאים הם בכל [מ]קום], כי מלאכה גוררת מלאכה...

ניצול שנת השמיטה להוספה בתורה

בשנת תשל"ט ביקר הגאון רבי פינחס-מנחם אלתר (לימים האדמו"ר בעל 'פני מנחם') מגור זצ"ל יחד עם - מחותנו, הגאון רבי מנשה קליין (בעל משנה הלכות אב"ד אונגוואר), אצל הרבי ('בצל החכמה' עמ' 65 ואילך), ובמהלך השיחה פנה הרבי לרבי פינחס-מנחם ואמר (שם עמ' 72 ואילך):

ישנו עניין שברצוני לברר אצלכם: מתקרבם אנו לשנת השמיטה ונהוג היה בזמנים שעברו - החל מוזמן שבית המקדש היה קיים - לנצל שנה זו להוספה בלימוד התורה - יש לעורר אפוא את הציבור בכלל, וכן את הנהלות מוסדות החינוך, ראשי הישיבות וכו', להוסיף בלימוד התורה תוך הדגשה שזוהי כל מטרתה של שנת השמיטה ("שגם עובדי האדמה כאשר ישבתו בשנה ההיא יתעוררו לדרוש את ה'"); עניין זה ייעשה באופן של "קול קורא" בסגנון של הצעה ("ולשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב"), ובדרכי נועם וכו'.

הגרפמ"א סיפר לרבי שאמנם ה"רשת שיעורי תורה" של אגודת-ישראל פרסמה על דבר הוספה וכו' בקשר לשנת השמיטה, אך לא עם העוצמה שהרבי תובע שזוהי כל מטרת שנת השמיטה כו'. הרבי הגיב ואמר שאמנם הגיעו אליו ידיעות על שיעורי תורה רבים שמתקיימים בהלכות שמיטה, וכיצא בזה אולם שיעורים אלו לא התקיימו כתוספת בזמן, אלא שפשוט החליפו את השיעורים הרגילים בהלכות שמיטה. הכוונה - הוסיף הרבי - היא להוסיף, והדבר ייעשה מתוך הסברה נאותה. הרבי ציין ששיעורים אלו צריכים להתקיים אף בחוץ לארץ, זאת משום שעניין השמיטה ברוחניות

קיים גם בחוץ-לארץ כמו עניין הקרבנות (כאומר זאת ציין הרבי: "ובלי נדר אעשה מכך רעש" גם בחו"ל"); ומן הראוי ששיעורים אלו יתחילו כבר בחדש אלול.

על השאלה מדוע לא מצינו בספרים ציווי מיוחד אודות הוספה בלימוד התורה - הסביר הרבי בהרחבה בהתוועדות ח"י אלול תשל"ט - כיוון שרובם ככולם של בני-ישראל עסקו אז בעבודת ארמה, ממילא כאשר היו פנויים מעבודת האדמה בשנת השמיטה - היה זה אפוא עניין טבעי לעסוק בלימוד התורה, ללא כל צורך בצינוי מפורש, לאור הוראת חז"ל הידועה שכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הרי הוא בכלל אלו שעליהם נאמר "כי דבר ה' בזה וגו'", ולמותר לכתוב זאת במפורש!

על חשיבות ההוספה בלימוד התורה בשנה השביעית יש התייחסויות רבות של הרבי מלבד הנזכרות לעיל, ונציין שתי התייחסויות קצרות נוספות. הראשונה נכתבה בשולי איגרת ברכה בשנת תשכ"ו לקראת סיום מסכת שבת בבית כנסת בני-יורק ('אגרות קודש' כרך כד עמ' קנח):

להעיר אשר השנה היא שנת השמיטה עלי[ה] נאמר - שבת לה'. והנה תמהו חז"ל (ברכות להב): אפשר אדם חורש כו' וקוצר כו' תורה מה תהא עלי[ה]. מ[ה]ה] שא[י]ן [כ]ן] בשנה זו אשר בהריש ובקציר תשבות - פנויים הם ועוסקים בתורת ה' כל השנה כולה. והשנייה נכתבה לילדי קייטנות ומחנות הקעמפ - "גן-ישראל" (שם עמ' קסו):

תהא פתיחת "גן ישראל" וכל משך שהותם בו בהצלחה בכל. ובפרט שהשנה שנת השמיטה אשר שבת היא לה' ומסוגלת להוספה בתורה ומצו[ו]ת[ו] ולהמשכת שובה ונחת, עונג האמיתי - בעניי הגוף והנפש גם יחד...

חובת הקרקע או של האדם?

בחודש תשרי תשל"ג (שהיתה שנת שמיטה) הקדיש הרבי שיחה לעיון וחקירה בענייני שמיטה (ראה 'לקוטי שיחות' כרך יז שיחה לפרשת בהר עמ')

"לא מצאתי לגוף טוב משתיקה"

כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא המדרש
עיקר אלא המעשה. וכל המרבה דברים מביא חטא (פרק א משנה יז)

ביאור כ"ק אדמו"ר:

בחלק הראשון התנא אומר, שאין דבר טוב משתיקה. ומזה משמע שיש עוד טוב לגוף אפילו כמו שתיקה, אבל לא יותר טוב משתיקה.

בחלק השני הוא אומר, "ולא המדרש עיקר אלא המעשה", היינו, שדיבור - "מדרש" - הוא למטה ממעשה, ובמילא - גם משתיקה (שהרי מעשה אינו טוב משתיקה).

ובחלק השלישי הוא אומר יתרה מזו - שלא זו בלבד שדיבור אינו עיקר, אלא יש לו עוד חסרון אמיתי - שהריבוי בזה מביא לידי חטא.

כפשטות משמע (כמובא במפרשים), שבחלק הראשון והשלישי מדובר על דיבור של דברי הרשות, והתנא מזהיר, שיש להשתדל להמעיט בדיבור, כי "המרבה דברים מביא חטא", ולכן אין טוב יותר משתיקה; ובחלק השני מדובר בדיבור של מצווה ותורה, ועל דיבור זה אומר התנא, שהגם שיש בו צורך, מכל-מקום, לא זה הוא העיקר. התכלית היא - להביא את הדיבור ב"מעשה", בפועל.

ואינו מובן:

(א) מדוע קבע התנא את "לא המדרש עיקר כו" - המדבר בדברי תורה ומצווה - בין החלק הראשון והשלישי, ששניהם עוסקים בדברי הרשות?

(ב) מהו החילוק בין החלק הראשון לשלישי - שבראשון מבאר רק את מעלת השתיקה, ובשלישי גם על החסרון של הדיבור?

(ג) ממה נפשך: אם האדם מדבר בדברים הנוגעים לפרנסתו וכדומה, עניינים על-פי תורה - הרי הוא צריך לדבר בהם, וצריכים רק לדרוש ממנו לעשות זאת לשם שמים; ואם הוא דיבור שאין לאדם צורך בו, ויכול להתקיים גם בלעדיו - הרי דיבור זה לא רק "מביא חטא", אלא על-ידו גופא הוא עובר איסור: "ודיברת במ ולא בדברים אחרים"?

יש לבאר זאת:

לכל לראש - "ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", גוף כפשוטו וגוף - של העולם. העבודה ב"גוף" יכולה להיות בשני אופנים: (א) העולם תופס מקום אצלו, אבל העיקר הוא אלוקות (יחודא תתאה), גילוי בחינת הדיבור. או (ב) למעלה מהעולם לגמרי (יחודא עילאה). ועל זה אומר "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה". יש זמנים שבהם זקוקים לאופן הא' שבעבודה (ובפרט - בעלי עסק), ואז זו עיקר העבודה. אבל בשביל הגוף, אין דבר טוב יותר משתיקה - ביטול הגוף.

אמנם, כל זה הוא בנוגע לטוב ובנוגע לגוף. אבל העיקר הוא - דירה בתחתונים, עולם העשייה, ועניין זה בא בעיקרו על-ידי עניינים של עשייה בפועל - "לא המדרש עיקר אלא המעשה", ובתורה - הרי זה גליא דתורה.

ומסיים, "וכל המרבה דברים מביא חטא": הגם שהמעשה הוא העיקר, מכל-מקום, אם הוא מרבה דברים (וגילוי), שעומד בתנועה של התפשטות כו' - מביא חטא, (מלשון) חיסרון, שחסר בזה גילוי העצמות, ולכן מוכרח להיות הביטול שבא על-ידי עבודת התפלה, ובתורה - על-ידי לימוד פנימיות התורה.

(תורת מנחם - התוועדויות תשי"ט חלק ב' (כה) עמ' 259, 265)

290-286). חקירה אחת היא כגדר מצוות שביעית: האם מצוות-עשה של שביית הארץ היא שהארץ תשבות, או שהאדם ישבות מעבודת הארץ.

את צדדי החקירה תולה הרבי באופן שבו מבארים את טעמי המצווה. הרמב"ם קובע (מורה נבוכים ח"ג פל"ט) שטעם המצווה הוא "שתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה", מכאן שסבור שהמצווה היא על הארץ. אך בספר החינוך (מצווה פד. שכח) נימק זאת "לקבוע בליבנו.. עניין חידוש העולם" - הרי שהמצווה היא על הגברא.

כמו-כן חקר הרבי במחלוקת הפוסקים האם מצוות השמטת הפירות היא על בעל-הבית או שהיא אפקעתא דמלכא, והביא את לשון המדרש "רואה שדהו מופקרת כו'", משם משמע שלכאורה שזוהי אפקעתא דמלכא. אך דוחה זאת - שאין מכאן ראייה כי זה רק תיאור המצב ויתכן גם כשהוא עצמו הפקיר.

בסיום מוכיח הרבי שהשמיטה היא חובת האדם, וזאת מהשוואתה לשמיטת כספים בלשון המשנה.